

ΤΟ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

(Ὁ ἀνθρώπινος παράγων)

Τοῦ κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΒΑΛΑΩΡΑ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Εἰς τὴν σημερινὴν ἀνθρωποθάλασσαν τῶν 3.750 ἑκατομμυρίων κατοίκων, ἡ ὁποία κατακλύζει τὰ 376 ἑκατομμύρια τετραγ. χιλιόμετρα τῆς ξηρᾶς ἐπιφανείας τοῦ πλανήτου μας, οἱ Ἕλληνες τῶν 8,8 ἑκτμ. ἀντιπροσωπεύουν μίαν ἀσήμαντον σταγόνα, δηλαδὴ μόλις 0,235% τῶν ἀνθρώπων καὶ 0,097% τῆς ὀλικῆς ἐκτάσεως. Καὶ ἐνῶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Γῆς αὐξάνεται μὲ τὸν ρυθμὸν τῶν 6 περίπου ἑκτμ. κατὰ μῆνα (μέση ἐτησίᾳ αὐξησης 2,0%), ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες παραμένομεν σχεδὸν στάσιμοι (ἐτησίᾳ αὐξησης 0,4%), μὲ προφανῆ τὴν τάσιν νὰ περιπέσωμεν ὀσονοῦπα εἰς τὴν ἀρνητικὴν φάσιν, ὅποτε ὁ μικρὸς σήμερα πληθυσμὸς θὰ γίνεταί ὀλονέν μικρότερος μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Καὶ ὅμως ἡ Ἑλλάς καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς, εὐρίσκονται συνεχῶς εἰς τὸ προσκίγιον τοῦ παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος ἐπὶ 40 ὀλοκλήρους αἰώνας.

Πόσοι καὶ ποῖοι εἶναι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες καὶ πῶς θὰ δυνηθοῦν νὰ ὑπερ-νικήσουν τὰς παρούσας δυσκολίας τῆς δημογραφικῆς αὐτῶν ἐξελιξεως, αὐτὸ εἶναι τὸ θέμα τῆς παρουσίης ἐργασίας. Ἐν ὄψει δὲ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ἄνθρω-πῖνοι πληθυσμοί, ὅπως ὄλοι οἱ βιολογικοὶ ὀργανισμοὶ γεννῶνται, αὐξάνονται, γηράσκουν καὶ ἐνίστε ἀφανίζονται, ἄς ἀναδράμωμεν ἐν συντομίᾳ εἰς τὸ παρελ-θόν, διὰ νὰ εἶδωμεν ποῖα ἦτο ἡ δημογραφικὴ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν ἐμφανίσεως εἰς τοῦτον τὸν χῶρον καὶ διὰ μέσου τῶν χιλιετιῶν μέχρι σήμερον. Διὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀπεράντου αὐτῆς περιόδου, δὲν ὑπάρχουν ποσοτικὰ στοιχεῖα καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀναδρομὴ μας θὰ γίνῃ εἰς τρία ἀνίσου διαρκείας τμήματα ἦτοι πρῶτον, ἀπὸ τὴν ὀμιχλώδη προϊστορίαν μέχρι τῆς ἐθνικῆς κατὰ τὸ 1821 ἐξεγέρσεως, δεῦτερον, κατὰ τὸν πρῶτον μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αἰῶνα καὶ τρίτον, κατὰ τὴν σύγχρονον μετὰ τὸν δεύ-τερον Παγκόσμιον πόλεμον περίοδον. Ἄς λεχθῆ καὶ τοῦτο ἐν προοιμίῳ ὅτι αἱ γνωσταὶ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ἐξάρσεις καὶ καταπτώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους, συμπίπτουν σχεδὸν πάντοτε μὲ παρομοίας διακυμάνσεις εἰς τὴν δημογραφικὴν αὐτοῦ ἐξέλιξιν, ἀφοῦ συλλογικὸν τοῦ ἀνθρώπου δημιούργημα εἶναι ἡ ἱστορία. Ἄλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπέζησαν τῶν

δοκιμασιῶν αὐτῶν, ὅταν ἄλλοι σύγχρονοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα λαοὶ (Σουμέριοι, Χεττίται, Φοίνικες, Ἑτρούσκοι κ.λ.π.) ἐξηφανίσθησαν πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς Γῆς.

I. Αἱ παλαιότεραι δημογραφικαὶ ἐξελίξεις

Ἑλληνόφωνα φύλα ἀνθρώπων κατοικοῦν τὴν ἡμι-ἄνυδρον καὶ βραχώδη αὐτὴν ἄκραν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου (μετὰ τῶν παρακειμένων νήσων), τουλάχιστον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς δευτέρας π.Χ. χιλιετίας. Ἄλλα προ-ελληνικὰ φύλα ἔξω ἐκεῖ κατὰ τὴν νεολιθικὴν καὶ προ-κεραμεικὴν ἐποχὴν, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν οὔτε πόσοι οὔτε ποιοὶ ἀκριβῶς ἦσαν. Αἱ πρῶται πληροφορίαι ἀνάγονται εἰς τὰ μέσα τῆς δευτέρας π.Χ. χιλιετίας, ὅταν εἰς τὴν Μινωικὴν Κρήτην εὗρισκοντο οἱ Ἑλληνόφωνες Ἀχαιοί. Ὁ Μινωικὸς πολιτισμὸς — ὁ πρῶτος ἐπὶ Εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους καὶ κατ' εὐθείαν πρόγονος τοῦ σημερινοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ — ἦτο τότε εἰς τὸ κορυφώμα τῆς ἀναπτύξεώς του καὶ ἡ Κνωσσὸς (μετὰ τοῦ παρακειμένου λιμένος τῆς Ἀμνισσοῦ), ὑπολογίζεται ὅτι κατοκεῖτο ἀπὸ 100.000 ἀνθρώπους. Μὲ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰς 4 ἢ 5 ἄλλας ἀνακτορικὰς ἐπαρχίας, ὁ πληθυσμὸς τῆς Μινωικῆς Κρήτης θὰ ἦτο πιθανῶς διπλάσιος τοῦ σημερινοῦ, ἀνερχόμενος εἰς ἓν περίπου ἑκατομμύριον ἀνθρώπων.

Ἀργότερον κατὰ τὴν Τρωικὴν Ἑκστρατείαν, ὁ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγραφόμενος στόλος ἐκ 1200 πλοίων, μὲ πλήρωμα 60.000 περίπου πολεμιστῶν, δίδει κατ' ἐπέκτασιν ἓνα πληθυσμὸν δύο περίπου ἑκατομμυρίων, κατοικοῦντων τὸν περιγραφόμενον χῶρον μεταξὺ Μαγνησίας καὶ Μάνης, συμπεριλαμβανομένων τῆς Κρήτης καὶ τῶν Δωδεκανήσων. Σύντομα κατόπιν, ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς κατέρρευσε ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν προελαυνόντων Δωριαίων καὶ ὁ Ἑλλαδικὸς πληθυσμὸς ἐσημείωσε βαθεῖαν πρὸς τὰ κάτω καμπήν. Αὐτὸ τουλάχιστον ἀπηχοῦν οἱ γνωστοὶ στίχοι τοῦ Ἡσιόδου: «Λιμὸν ὄμοῦ καὶ λοιμόν, ἀποφθινίθουσι δὲ λαοί, οὐδὲ γυναῖκες τίκτουσι, μινύθουσι δὲ οἴκοι». Ἡ ἐξάρθρωσις τῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία μέχρι τότε ἐβασίζετο κυρίως εἰς τὸ θαλάσσιον μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπόριον, πρὸς κάλεσε φαίνεται γενικὴν ἀπαθλίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, μὲ τὰ γνωστὰ συμπτώματα, ὑποσιτισμὸν καὶ ἐπιδημικὰ νοσήματα, ὑπογεννητικότητα καὶ ἐρήμωσιν τῶν οἰκισμῶν.

«Τῆ Ἑλλάδι πενίη μὲν ἀείποτε σύντροφός ἐστι», γράφει ἐπιγραμματικῶς ὁ Ἡρόδοτος. Καὶ οἱ περισσότερον ζωντανοὶ Ἕλληνες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐκδιωχθέντες ἀπὸ τὸν νέον κατακτητὴν, ἐγκατέλειψαν τὴν πτωχὴν Γῆν τῶν πατέρων των καὶ ἴδρυσαν τὰς περιφήμους ὑπερποντίους Μυκηναϊκὰς ἀποικίας εἰς Κύπρον, Ἰωνίαν καὶ Εὐξείνιον Πόντον, εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ τὸ νότιον τμήμα τῆς σημερινῆς Ἰταλίας. Εἰς τὸν μητροπολιτικὸν χῶρον, ἡ δημογραφικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάρρωσις ἤρχισε πέντε αἰῶνας ἀργότερον, μὲ τὸ πρῶτον εὐοίωνον σύμπτωμα, τὰς ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Σόλωνος θεσπιθείσας τολμηρὰς κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις.

Τό ἐπόμενον μεγαλειώδες ἄλμα πρὸς τὴν ἀνεπανάληπτον ἐκείνην ἄνθησιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος, πρέπει ν' ἀποδοθῆ ὄχι μόνον εἰς τὴν σοφὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος, ἢ τὴν μακρὰν ἐκκόλαψιν τῶν καταλείπων τοῦ παλαιότερου Κρητο - Μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ (ὅπου συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ ἐν τῷ μεταξύ διαμορφωθὲν φοινικο - ἑλληνικὸν ἀλφάβητον), ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς μίαν εὐτυχῆ βιολογικὴν σύμπτωσιν τῶν καλλιτέρων ἑλληνικῶν γονοτύπων. Ἡ ἐντὸς ὀλίγων μόνον γενεῶν παρέλασις τῶσων πολλῶν καὶ μεγάλων φιλοσόφων, ἐπιστημόνων καὶ καλλιτεχνῶν, μαρτυρεῖ περὶ τοῦ πλουσίου καὶ μοναδικοῦ εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν γενετικοῦ κλήρου, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχε προικισθῆ ὁ πληθυσμὸς τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος, συνεπειὰ τῶν προηγηθεισῶν διασταυρώσεων μεταξύ δεκάδων ἑλληνοφάνων ἀνθρωπολογικῶν τύπων. Ἀργότερον, ὁ ἰσχυρὸς αὐτὸς γενετικὸς κλήρος ἐξησθένησεν, ἐν συμφωνίᾳ ἄλλως τε καὶ πρὸς τοὺς μαθηματικὸς νόμους τῶν πιθανοτήτων κατὰ τὴν διαδοχὴν τῶν γενεῶν. Ἀπὸ δημογραφικῆς πλευρᾶς, τὸ Ἀθηναϊκὸν Ἄστυ-Κράτος τοῦ Περικλέους εἶχεν ἀναπτυχθῆ εἰς μεγάλοπολιν 250 περίπου χιλιάδων κατοίκων, ὁ πληθυσμὸς δὲ ὄλων τῶν ἑλληνικῶν πόλεων - κρατῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν πρέπει νὰ ἦτο μικρότερος τῶν τεσσάρων καὶ πιθανῶς ὑπερέβαινε τὰ πέντε ἑκτμ. κατοίκων.

Μία νέα δημογραφικὴ καμπὴ σημειοῦται κατὰ τὴν περιπέτειαν τοῦ 30ετοῦς Πελοποννησιακοῦ πολέμου, μὲ κύρια συμπτώματα, τὴν μεγάλην ἐκ τοῦ λοιμοῦ θνησιμότητα καὶ τὴν ὀλιγοτεκνίαν, τὴν χαλάρωσιν τοῦ ἠθικοῦ χαλινοῦ καὶ τὸν μαρασμὸν τῆς δημιουργικῆς σκέψεως. Μὲ τὴν ἐποποιίαν κατόπιν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἡ πνευματικὴ ἐστία μεταφέρεται εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς χώρας τοῦ Νείλου καὶ ὅταν ἡ χώρα κατεκτήθη ἀπὸ τὰς Ρωμαϊκὰς λεγεῶνας, σκιά μόνον τοῦ παρελθόντος ἑλληνικοῦ μεγαλείου ἀπέμεινε διὰ τὰ ἐξευγενίσθη τὸν τραχὺν πολεμικὸν λαὸν τῆς νέας Ρωμαϊκῆς Κοσμοκρατείας. Τότε, ἐπὶ Καίσαρος Αὐγούστου, ἐγινε μία ἀπὸ τὰς πρώτας ἀπογραφὰς τοῦ ἀνθρωπίνου πληθυσμοῦ, μεταξύ δὲ τῶν ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν ἀναφέρεται ἐπωνύμως καὶ ἡ Ἑλλάς, μὲ ἑδαφικὴν ἔκτασιν 267 χιλιάδων τ.χλμ. (ἦτοι διπλασίαν τῆς σημερινῆς) καὶ πληθυσμὸν τριῶν ἑκατομμυρίων κατοίκων.

Κατὰ τὴν χιλιετίαν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, δὲν ὑπάρχουν σχετικαὶ πληροφορίες. Τὰ ὅρια ἄλλως τε τοῦ νέου Κράτους, τὰ ὅποια ἀρχικῶς ἐξετείνοντο ἀπὸ τοῦ Πόντου μέχρι τῆς Σικελίας καὶ ἀπὸ τὰς Ἰλλυρικὰς ἀκτὰς μέχρι τῆς Αἰγύπτου, περιελάμβανον πολλοὺς ἄλλους λαοὺς, ἀλλὰ μὲ πυρῆνα πάντοτε τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Ἑλλάς ἐρημώθη κυριολεκτικῶς καὶ ὁ ἐπακολουθήσας τουρκικὸς ζυγὸς τῶν 370 ἐτῶν, ὀλίγον διέφερε τῆς πραγματικῆς γενοκτονίας διὰ τοὺς ἀτυχεῖς Ραγιαδες. Ἐὰν ἐπέζησε μία σπιθαμὴ τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἀκατάλυτον βιολογικὴν δύναμιν τῆς φυλῆς καὶ τὰ διαιωνιζόμενα ἴχνη τοῦ ἄλλοτε ρωμαίου γενετικοῦ τῶν Ἑλλήνων κλήρου.

II. Ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν αἰὼν

Ἡ μετὰ 1828 καὶ 1940 περίοδος δύναται ἀπὸ δημογραφικῆς ἀπόψεως, νὰ διαιρεθῆ εἰς τρεῖς φάσεις, ἴτοι τὴν ἀρχικὴν νηπιακὴν ἡλικίαν μέχρι τοῦ ἔτους 1860, τὴν ἐξελικτικὴν ἐνήθωσιν, ἣτις ἐκλείσει μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν καὶ τὴν βαθμιαίαν ἀπορρόφησιν τῆς πλημμυρίδος τῶν Προσφύγων καὶ τέλος, τὸ μετέπειτα στάδιον τῆς προϊούσης δημογραφικῆς ὀριμάνσεως. Εὐτυχῶς, τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα — 12 ἀπογραφαὶ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἀσυνεχὴς σειρά τῶν ληξιαρχικῶν καταγραφῶν — παρὰ τὰς ἐγγενεῖς ἀτελείας τῶν, προσφέρουν τὸ ἀναγκαιοῦν ὑπόβαθρον διὰ τὴν ἀνασύστασιν τῶν πραγματικῶν μεγεθῶν καὶ τῶν δυναμικῶν ροπῶν τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸν 19ον καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Τὸ ἀπὸ Ὅθρουσ μέχρι Μαλέα ἀπελευθερωθὲν τότε τμήμα, περιελάμβανε τὸν κυριώτερον ὄγκον τῆς Μυκηναϊκῆς καὶ τῆς Κλασσικῆς Ἑλλάδος, ὅταν ὁ πληθυσμὸς ἐκυμαίνετο μετὰξὺ τριῶν καὶ πέντε ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Τώρα κατὰ τὴν ἀπαρτίθμησιν τοῦ 1828, μόνον 753 χιλιάδες Ἕλληνες ἔδωσαν τὸ «παρὼν», χαρακτηριστικὸν δεῖγμα τοῦ ἀποδεκατισμοῦ τὸν ὅποιον ὑπέστη ὁ πληθυσμὸς κατὰ τὴν μακροαῖωνα δουλείαν καὶ τὸν ἐπικὸν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀγῶνα. Μὲ τὸσον ὀλίγους ἀνθρώπους, καὶ αὐτοὺς καχεκτικούς, πειναλέους καὶ ἀγγραμματῶς, καὶ μὲ ἐντελῶς κατεστραμμένον τὸν φυσικὸν πλοῦτον τῆς χώρας, ἀρχίζει ὁ δεῦτερος τιτάνιος ἀγῶν, τῆς συμπήξεως δηλαδὴ ἑνὸς βιωσίμου κρατιδίου εἰς τὸν χῶρον ἐπαφῆς τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων συμφερόντων τῶν τότε μεγάλων δυνάμεων τῆς Εὐρασιατικῆς ἡπείρου. Ἡ πρώτη γενεὰ ἠναλώθη εἰς τὴν ἐξαντλητικὴν αὐτὴν προσπάθειαν, μὲ ἀποτέλεσμα μίαν στοιχειώδη κρατικὴν ὀργάνωσιν περὶ τὸ 1860, καὶ ἓνα πληθυσμὸν μόλις ὑπερβαίνοντα τὸ ἓν ἑκατομμύριον κατοίκων.

Ἐκτοτε ἡ πρόοδος συντελεῖται μὲ ταχύτερον ρυθμὸν καὶ ἡ μικρὰ Ἑλλάς, διευρυνθεῖσα ἐν τῷ μετὰξὺ μὲ τὴν προσάρτησιν τῶν Ἰονίων Νήσων καὶ τῆς Θεσσαλίας, ἐκσυγχρονίζει τὴν οἰκονομίαν τῆς καὶ ἰσχυροποιεῖ τὴν θέσιν τῆς ὡς μία ὑπολογίσιμος μικρὰ δύναμις τῆς Νοτιο-ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ὁ πληθυσμὸς ὁ ὅποιος κατὰ τὴν 30ετίαν μετὰξὺ 1830 καὶ 1860 ἠξήθη κατὰ 70% μόνον, κατὰ τὴν δευτέραν μέχρι τοῦ 1890 30ετίαν ὑπερεδιπλασιάσθη, προσεγγίσας τὸ ἐπίπεδον τῶν 2,5 ἑκατομμυρίων κατοίκων. Ἄλλ' ἀκριβῶς ὅπως καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, ὁ περιωρισμένος τροφοδοτικὸς χῶρος, ὅταν δὲν συνελικουρεῖται ἀπὸ ἐξωτερικοὺς πόρους, ἀδυνατεῖ νὰ συντηρῆ ἐπ' ἄοριστον μίαν συνεχιζομένην οἰκονομικὴν καὶ δημογραφικὴν ἀνάπτυξιν. Τὰ συμπτώματα, ὑπὸ τὴν μορφήν διχονοιῶν καὶ κακοδιοικήσεως, ἐπιδημιῶν καὶ ἠξυμμένης θνησιμότητος, παρωξύνθησαν μετὰ τὴν ἀπερίσκεπτον πολεμικὴν περιπέτειαν τοῦ 1897, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀπώθησιν τοῦ πλέον ὑγιοῦς τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὴν μαζικὴν ὑπερπόντιον μετανάστευσιν.

Κατὰ τὰ ἐπόμενα μέχρι τοῦ 1912 ἔτη, σημειοῦται μία προοδευτικὴ καθίζησις τοῦ μικροῦ κράτους καὶ σημαντικὴ βιολογικὴ καχεξία τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐχάθησαν ἐν πρώτοις 250.000 περίπου νέοι — ἐν τρίτον τοῦ ὄλου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ — οἱ ὅποιοι μετενάστευσαν κυρίως πρὸς τὴν μακρυνὴν Ἀμερικὴν εἰς

ἀναξήτησιν καλλιτέρας τύχης. Ἀπεψιλώθη κατόπιν ἡ ὑπαιθρος χώρα καὶ παρημελήθη ἡ καλλιέργεια τῆς Γῆς — ἡ μόνη σημαντικὴ τότε πλουτοπαραγωγικὴ πηγὴ τοῦ τόπου — με ἀποτέλεσμα, τὴν μόνιμον ἀποσάθρωσιν καὶ ἀπώλειαν τῆς γονιμότητος μεγάλων ἐκτάσεων τοῦ ἐδάφους. Διευτάραχθη τέλος, ἡ μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἰσορροπία καὶ ἠλαττώθησαν ἐπικινδύνως οἱ γάμοι καὶ αἱ γεννήσεις, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ηὐξήθη ἡ παιδικὴ καὶ ἡ γενικὴ θνησιμότης, συνεπεῖα ἐπιδημικῆς ἐξάρσεως τῆς κακοήθους ἐλονοσίας, τῆς φυματιώσεως καὶ ἄλλων λοιμωδῶν νόσων, ὁμοῦ με ἐκείνην τοῦ χρονίου ὑποσιτισμοῦ τῶν κατοίκων. Ἐν μέσῳ πολιτικῆς συγχύσεως καὶ κοινωνικῆς ἀπαθείας, ἡ γενικὴ ὡς ἄνω ἀποτελεμάτως θὰ ἀπέβαιεν ἴσως μοιραία — καὶ ἡ Ἑλλάς οὐδέποτε θὰ διεσκέλιζε τὸ ἐπίπεδον τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων κατοίκων — ἐὰν δὲν ἐπηκολούθει ἡ θρυλικὴ ἐκείνη ἐξόρμησις τοῦ 1912 - 13, με τὴν ὁποίαν ἐδιπλασιάσθη ὁ πληθυσμὸς καὶ ἐτριπλασιάσθη ὁ τροφοδοτικὸς χώρος τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν πρώτῳ Παγκόσμιος πόλεμος καὶ ὁ ἐπακολουθεῖσας ἀπαίσιος διχασμὸς, ἡ κατάρρευσις τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου καὶ ἡ ἐισροὴ ἐνός καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου προσφύγων, ἀντιπροσωπεύον ἰσάριθμα συντριπτικὰ πλήγματα, ἀπὸ τὰ ὅποια ὅμως ἡ βιολογικὸς ἐνισχυθεῖσα ἐν τῷ μεταξὺ Ἑλλάς, ἐτραυματίσθη μὲν σοβαρῶς ἀλλὰ δὲν ὑπέκυψεν. Ἀντλοῦσα δυνάμεις ἀπὸ τὴν μακρὰν καὶ ἱστορικὴν ἐπιβίωσιν τῆς, ἐφρόντισε διὰ τὴν ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν τῆς, ἀπεκατέστησε τὰς μυριάδας τῶν προσφύγων καὶ ἔκαμε καλὴν χρῆσιν τῆς εὐρυτέρας τώρα προοπτικῆς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς πολυπλεύρου καὶ συναγωγιστικῆς πρὸς τὰς ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς χώρας ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ὁ ἀνθρώπινος παράγων ὑπῆρξεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀποφασιστικὸν στοιχεῖον ἐπιτυχίας, ὄχι τόσον ἀπὸ ποσοτικῆς ὅσον ἀπὸ ποιοτικῆς ἀπόψεως. Ὑπῆρχον τώρα περισσότεροι ἄνθρωποι δυνάμενοι νὰ ἐργασθῶν ἀποδοτικῶς, ἐν ἀναλογία πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῶν συντηρούμενα μέλη τῆς οἰκογενείας των, καὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν περισσότερον ὑγιεῖς καὶ μορφωμένοι καὶ κατεῖχον νεοπαγεῖς διὰ τὴν χώραν ἐμπειρίας. Καὶ ἐνῶ διηνοίγοντο εὐρύτεραι προοπτικαὶ καὶ ἐδημιουργοῦντο νέοι κλάδοι οἰκονομικῆς δραστηριότητος, ἔκλεινε βαθμηδὸν ὁ κύκλος τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ ὄλων σχεδὸν τῶν ἀπογόνων τῶν παλαιῶν ἀποίκων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι ἐπὶ χιλιετίας διετήρουν λαμπρὰς ἐθνικὰς ἐστίας εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ τὸν Πόντον, τὴν Ρωσίαν, τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον. Κατὰ μίαν ἀλληγορικὴν εἰκόνα, ἡ Ἑλλάς τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἐδανείζετο τώρα αἶμα ἀπὸ τὴν Μυκηναϊκὴν Ἑλλάδα τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς!

III. Σύγχρονοι δημογραφικαὶ ἐξελίξεις

Ἐν δευτέρῳ Παγκόσμιος πόλεμος, με τὴν τριπλὴν κατοχὴν καὶ τὸν ἐνσκήψαντα καθολικὸν λιμὸν καὶ ἡ μετέπειτα ἀνταρτο-κομμουνιστικὴ ἀνταρσία, προξένησαν τεραστίας ἀπωλείας εἰς τὸν ἄψυχον καὶ ἔμψυχον πλοῦτον τῆς χώρας καὶ ἠλλάξεν ἄρδην τὰς δημογραφικὰς ροπὰς τοῦ πληθυσμοῦ. Κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς λιμοκτονίας, ἡ θνησιμότης ἀνήλθεν εἰς ἐπίπεδον ἐπτὰ φορὰς

ὕψηλότερον τοῦ κανονικοῦ καὶ ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ πλέον θανάτων κατὰ τὴν τριετίαν 1941 - 44, ὑπολογίζεται εἰς 350.000 ψυχὰς περίπου. Τὸ ἐνδιαφέρον ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ὅτι θύματα τῆς πείνης ἔπασαν κυρίως οἱ Γονεῖς καὶ οἱ ἠλικιωμένοι ἄνδρες καὶ ὄχι αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, ὅπως συνήθως συμβαίνει εἰς παρομοίας καταστάσεις ἐκτεταμένου ὑποσιτισμοῦ. Δείγμα καὶ τοῦτο τῆς ἀρραγοῦς συνοχῆς τῆς ἐλληνικῆς οἰκογενείας.

Ἄλλ' ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν γεννήσεων, αἱ ἀπώλειαι ἦσαν πολὺ μεγαλύτεραι. Μία ἔρευνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀπέδειξεν ὅτι 90% τῶν θηλέων ὑπαλλήλων καὶ νεαρῶν ἐργατριῶν εἰς τὴν Περιφέρειαν Πρωτεύουσας, εἶχον περιπέσει εἰς παροδικὴν στέρωσιν, χωρὶς ἔμμηνον ρύσιν καὶ ἄρα χωρὶς τὴν δυνατότητα τεκνογονίας. Τοῦτο διηκόλυνεν ἴσως τὴν ἐπιβίωσιν τῶν ἀνεπαρκῶς τρεφομένων γυναικῶν, ἀλλ' ἐστέρησε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ 400.000 καὶ πλέον βρέφη, τὰ ὅποια ἀνεμένοντο νὰ γεννηθοῦν κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1951 ἔδειξεν ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας (7,6 ἐκτμ.), παρὰ τὴν ἐν τῷ μεταξὺ προσάρτησιν τῆς Δωδεκανήσου, ἐλαχίστην αὔξησιν ἐσημείωσεν ἔναντι ἐκείνου τοῦ ἔτους 1940 (7,3 ἐκτμ.).

Μὲ τὴν καταστολὴν τῆς ἀνταρσίας κατὰ τὸ 1949, ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας εἰσέρχεται εἰς τὴν σύγχρονον φάσιν τῆς δημογραφικῆς τοῦ ὁ ρ ι μ ἄ ν σ ε ω ς. Ἄνδροῦται πρῶτον ὁ πρῶην ἀνόριμος πληθυσμὸς μας, διότι αὐξάνεται ἡ ἀναλογία τῶν ἀνθρώπων τῆς παραγωγικῆς ἡλικίας (15 - 64 ἐτῶν) καὶ ἐλαττοῦται ἐκείνη τῶν κάτω τῶν 15 ἐτῶν ἀνηλικίων τέκνων. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὑπάρχουν τώρα περισσότεραι χεῖρες διὰ παραγωγικὴν ἐργασίαν καὶ ὀλιγώτερα στόματα ἐξηρημένων τέκνων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Πρὸ 15 περίπου ἐτῶν ἐτονίσασμεν δημοσίᾳ τὴν εὐοίωνον αὐτὴν δημογραφικὴν τροπὴν, μὲ τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἀγόμεθα μοιραίως πρὸς καλλιτέρας ἡμέρας κοινωνικῆς καὶ οικονομικῆς εὐημερίας, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς βιολογικῆς αὐτῆς ὀριμάνσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπρεπε νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν εὐτυχὴ ἐκείνην δημογραφικὴν συγκυρίαν — ὅπως εὐτυχῶς καὶ ἔγινε — διότι διεγράφετο ἀπὸ τότε τὸ ἐνδεχόμενον νὰ περιπέσῃ ὁ πληθυσμὸς εἰς τὸ στάδιον τῆς προώρου γ η ρ ἄ ν σ ε ω ς, μὲ τὰ ἀναπόφευκτα συμπτώματα, τὴν στροφὴν πρὸς τὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀνακοπὴν τῆς ὁρμῆς πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον.

Ἄλλὰ πῶς διεμορφώθη ἡ εὐτυχῆς ἐκείνη δημογραφικὴ κατάστασις; Ὡς πρῶτος καὶ πλέον φυσικὸς παράγων, ἀναφέρεται συνήθως ἡ ἐλάττωσις τῆς ἀκαίρου θνησιμότητος καὶ ἡ προοδευτικὴ ἐπιμήκυνσις τῆς μέσης διάρκειας τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνος. Πράγματι ὁ μέσος Ἑλλήν, ὁ ὅποιος ἔζη 37 μόνον ἔτη κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνος μας καὶ 50 ἔτη κατὰ τὴν μεσοπολεμικὴν περίοδον, ἔγινε σήμερον περισσότερον μακρόβιος, ἀναρριχηθεὶς εἰς τὸ βιβλικὸν ὄριον τῶν 70 ἐτῶν μέσης διάρκειας τῆς ζωῆς. Αὐτὸ εἰς τὴν ἐπιχειρησιακὴν ὁρολογίαν, ἀντιπροσωπεύει καλλιτέραν καὶ μακροτέραν χρῆσιν τῶν ἐμψύχων κεφαλαίων, διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖται μακρὸς χρόνος καὶ σημαντικὴ δαπάνη ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ δημοσίου πλοῦτου. Ἡ ἐπιμήκυνσις δὲ τῆς μέσης μακροβιότητος τοῦ Ἑλληνος ἐπετεύχθη ὄχι τόσον μὲ τὰ φάρμακα ἢ τὴν καλλιτέ-

ραν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν, ἀλλὰ κυρίως μὲ τὴν πρόληψιν τῶν νόσων, τὴν καλλιτέραν διατροφήν καὶ τὴν ἐξυγίανσιν τοῦ περιβάλλοντος, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς, τὴν παροχὴν ἐπαρκoῦς καὶ ἀκινδύνου ποσίμου ὕδατος.

Εἰς ὄλους αὐτοὺς τοὺς τομεῖς δραστηριότητος διὰ τὴν καλλιτέραν ὑγείαν, ἡ χώρα μας ἐπέτυχε σημαντικὰς προόδους κατὰ τὴν τελευταίαν 30ετίαν. Ἐξεριζώθη ἐν πρώτοις ἡ ἄλλοτε ἐνδημικὴ ἐλονοσία καὶ ἡ καθίζησις τῆς φυματώσεως ἠχρήστευσε τὰ σανατόρια τῆς χώρας. Οἱ ἐγκαιροὶ προφυλακτικοὶ ἐμβολιασμοὶ κατέστησαν σπάνια τὰ ἐπιδημικὰ νοσήματα τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ ἡ ἄνοδος τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου ἐπιτρέπει τὴν ἐπαρκῆ καὶ ἰσόρροπον διατροφήν καὶ τὴν ἐπὶ μακρότερον διατήρησιν τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου εἰς κατάστασιν λειτουργικῆς ἐτοιμότητος.

Ἄλλ' ὁ πλέον δραστικὸς ἐπὶ τοῦ προκειμένου παράγων ὑπῆρξεν ὁ περιορισμὸς τῆς ἐνεξελέγκτου τεκνογονίας, τοῦτο δὲ συνετελέσθη παρ' ἡμῖν πρωτοβουλία τῶν γονέων καὶ ἀτυχῶς, χωρὶς τὴν καθοδήγησιν τοῦ Κράτους ἢ τὴν συμπαράστασιν τῆς ἐπιστήμης. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὀλιγοτεκνία ἐν Ἑλλάδι ὑπερέβη τὰ ἐπιτρεπόμενα ὄρια ἀσφαλείας καὶ ἐπιταχύνει τὴν γήρανσιν τοῦ πληθυσμοῦ, μὲ τὰς προοιωνιζομένης ἐξόχως δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις διὰ τὴν μελλοντικὴν δημογραφικὴν μας ἐξέλιξιν.

Πολλὰ ἦσαν τὰ κίνητρα, τὰ ὁποῖα ἐπέβαλλον εἰς τοὺς γονεῖς τὴν ἀποφυγὴν τῶν πολλῶν καὶ κατὰ τεκμήριον ἀνεπιθυμῶν γεννήσεων. Εἰς μίαν εὐρείας ὀκλής διερεύνησιν τοῦ Πανεπιστημιακοῦ Κέντρου Δημογραφικῶν Ἐρευνῶν, ἡ ὁποία πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐκάλυπεν 1% περίπου τῶν ὑπάνδρων γυναικῶν τῆς χώρας, ἡ αἰτιολογία διὰ τὴν προτίμησιν τῆς μικρᾶς οἰκογενείας, μὲ δύο ἢ τὸ πολὺ τρία τέκνα, διευτώθη περίπου ὡς ἐξῆς:

- Ἡ μητέρα δὲν χρειάζεται νὰ γεννήσῃ πολλὰ παιδιά ὅπως ἐγένετο παλαιότερον, διότι τώρα τὰ παιδιά δὲν πεθαίνουν τόσον εὐκόλα ὅσον ἄλλοτε.
- Οἱ σημερινοὶ γονεῖς θέλουν νὰ δίδουν καλλιτέραν μόρφωσιν ἀπὸ ἐκείνην ποὺ πῆραν αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικoῦς των, καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἔὰν ἡ οἰκογένεια ἔχη περισσότερα παιδιά ἀπὸ ὅσα εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναθρέψῃ.
- Οἱ χῶροι τῆς σημερινῆς κατοικίας εἶναι μικροὶ.
- Τὰ πολλὰ παιδιά εἶναι βάρος εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ ἐμπόδιον εἰς τοὺς γονεῖς κλπ.

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, αἱ σημεριναὶ Ἑλληνίδες μεταχειρίζονται διάφορα πρακτικὰ μέτρα καὶ ὅταν ἀποτυγχάνουν, καταφεύγουν εἰς τὴν ἀμβλωσιν, ἡ ὁποία, ὡς γνωστόν, εἶναι παράνομος καὶ ἀντίθετος πρὸς τὰ κελεύσματα τῆς ἐκκλησίας. Σύμφωνα μὲ τὰ εὐρήματα τῆς ἐρευνῆς ἐκείνης, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀμβλώσεων εἶναι μεγαλύτερος ἐκείνου τῶν γεννήσεων ζώντων εἰς τὴν Περιφέρειαν Πρωτεύουσας, τὸ σύνολον δὲ τῶν παρ' ἡμῖν διενεργουμένων ἀμβλώσεων πλησιάζει τὸν τρομακτικὸν ἀριθμὸν τῶν 100.000 κατ' ἔτος. Πρόκειται ἀσφαλῶς περὶ τεραστίας βιολογικῆς αἰμορραγίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, μὲ βαρείας διὰ τὴν ὑγείαν τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνoῦ συνεπειας. Καὶ ὁμοῦς ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ εἶναι δυνατὴ καὶ μᾶλλον πρόσφορος. Ὅτι χρειά-

ζεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἔγκειται εἰς τὴν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Κράτους καὶ τὴν συμπαράστασιν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἐφαρμογὴν τοῦ λεγομένου προγραμματισμοῦ τῆς οἰκογενείας, διὰ νὰ δύνανται οἱ νεόνυμφοι νὰ προκαθορίζουν τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων των καὶ νὰ ἐπιλέγουν οἱ ἴδιοι τὸν εὐθεώτερον χρόνον ἀφίξεως ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν.

Αἱ δυσμενεῖς ἐκ τῶν ἀλογίστων ἀμβλώσεων ἐπιπτώσεις εἶναι προφανεῖς. Δημιουργοῦν ἐν πρώτοις πλέγμα ἐνοχῆς εἰς τοὺς συζύγους καὶ τὸν ἐπιτελοῦντα τὴν ἀμβλωσιν ἰατρόν, διότι ὅλοι γνωρίζουν ὅτι ἡ θανάτωσις τοῦ κυοφοροῦμένου ἐμβρύου, ἀποτελεῖ προσβολὴν τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων νόμων καὶ περιφρόνησιν τῶν περὶ ἠθικῆς ἀντιλήψεων τῆς κοινωνίας, ἔστω καὶ ἂν οἱ πάντες ἀδιαφοροῦν διὰ τὴν ἀξιοποιοῦν αὐτὴν πράξιν. Κατόπιν, αἱ ἐκ τῆς ἀμβλώσεως προκαλούμεναι ἐνίοτε ἐπιπλοκαί, δὲν θέτουν μὲν παρὰ σπανίως τὴν ζωὴν τῆς παθούσης ἐν κινδύνῳ, ἀλλὰ κολοβόνουν τὴν ἀναπαραγωγικὴν αὐτῆς ἰκανότητα εἰς σημαντικὸν ποσοστὸν τῶν περιπτώσεων. Τὸ δρᾶμα τῆς νεαρᾶς νεονύμφου, ἡ ὁποία δὲν δύναται πλέον νὰ καταστῆ μητέρα, ἐπειδὴ ἔπαθε ἐπιπλοκὴν κατὰ τὴν πρώτην τῆς ἔκτρωσιν, εἶναι πολὺ συγκλονιστικὸν διὰ νὰ παροραθῆ ἐλαφρῶς τῇ καρδίᾳ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν.

Ἄλλὰ ἡ πλέον τραγικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπίπτωσις εἶναι ἡ ἀπώλεια 50.000 καὶ πλέον βρεφῶν κατ' ἔτος, μὲ τὰ ὅποια ἂν ἀφήνοντο νὰ ζήσουν, θὰ ἐτονοῦτο ἡ ἐλλειμματικὴ σήμερον γεννητικότης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ θὰ ἐξησφαλίζετο ἕνας ἄνετος ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀπὸ μακροῦ ἐτέθη ὑπ' ὄψιν τοῦ κοινοῦ ἡ ταχεῖα μείωσις τῶν ἐν Ἑλλάδι γεννήσεων, ὁ ἐτήσιος ἀριθμὸς τῶν ὁποίων κατῆλθεν ἀπὸ 200.000 περίπου κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον, εἰς 150.000 κατὰ τὸ 1965 καὶ εἰς 141.000 κατὰ τὸ 1971. Ἄς σημειωθῆ ὅμως καὶ τοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Σήμερον, αἱ γυναῖκες τῆς ἀναπαραγωγικῆς ἡλικίας (15 - 50 ἐτῶν) εἶναι κατὰ ἡμισυ ἑκατομμύριον περισσότεραι (2,2 ἑκτμ.), παρὰ κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον (1,7 ἑκτμ.). Ἄλλὰ τότε κάθε μία ἔφερε κατὰ μέσον ὄρον εἰς τὸν κόσμον 3,7 ζῶντα βρέφη, ἐνῶ τώρα ἀντιστοιχοῦν μόλις 2,1 βρέφη κατὰ γυναῖκα. Ἐν ὄψει δὲ τῶν δύο γνωστῶν παραγόντων πρώτον, ὅτι ἀπὸ τὰ γεννώμενα ζῶντα βρέφη μερικὰ θὰ ἀποθάνουν πρωτοῦ ἐνηλικιωθῶν καὶ συνεπῶς, δὲν θὰ προφθάσουν νὰ γίνουν μὲ τὴν σειρὰν των γονεῖς τῆς ἐπομένης γενεᾶς καὶ δεύτερον, ὅτι ἡ παναρχαία τοῦ Ἑλλήνος ροπὴ πρὸς μετανάστευσιν θὰ συνεχίζεται καὶ εἰς τὸ μέλλον, φθάνομεν εἰς τὸ ἀνησυχητικὸν συμπέρασμα ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας μας, δυσκόλως θὰ διασκελίση τὸ ἐπίπεδον τῶν 9 ἑκτμ. κατοίκων καὶ πιθανῶς, θὰ ἀρχίσῃ νὰ μικραίνῃ εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον.

Τὸ πρόβλημα εἶναι σοβαρὸν διότι ἡ οὕτω διαγραφομένη δημογραφικὴ ὑποτονία, εἶναι δυνατόν νὰ ἀνατινάξῃ εἰς τὸν ἄερα τὴν ἀπὸ 15ετίας συνεχιζομένην ἀξιολόγον πρόοδον εἰς τὴν τεχνο-οικονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Χωρὶς τὸ βιολογικὸν υπόστρωμα — ἕνα ὑγιὴ δηλαδὴ καὶ ρωμαλέον ἀνθρώπινον παράγοντα — ἡ προσπάθεια διὰ τὴν ὑλικὴν καλλιτέρευσιν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδίδῃ συνεχῶς καὶ μακροχρονίως τοὺς ἀναμενομένους καρπούς. Εἶναι δὲ σήμερον βέβαιον ὅτι μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, εὐρίσκεται εἰς τὸ στάδιον προκεχωρη-

μένης βιολογικής καχεξίας. Ὁ χρόνος δὲν ἐπιτρέπει λεπτομερῆ ἀνάλυσιν ὄλων τῶν συμπτωμάτων καὶ τῶν αἰτίων, τὰ ὅποια καθορίζουν τὴν σύγχρονον δημογραφικὴν αὐτὴν νόσον. Ἄς μνημονευσθῶν ὁμως τρεῖς χαρακτηριστικαὶ ροπαὶ αἱ ὅποια κατὰ κύριον λόγον, ἀπεργάζονται τὴν δυσμενῆ αὐτὴν κατάστασιν.

(1) Ὁ ὑδροκεφαλισμὸς τῆς Πρωτεύουσῆς καὶ ἡ ἀπογύμνωσις τῆς ὑπαίθρου χώρας, ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον καὶ πλέον ἔμφανῆ παράγοντα ἀνησυχίας. Παρὰ τὴν προϊούσαν ἐκβιομηχανοποίησιν, ἡ Ἑλλάς παραμένει βασικῶς χώρα γεωργικὴ καὶ μόνον τὰ ἀγροτικά της προϊόντα — ὑπὸ τὴν φυσικὴν ἢ τὴν μεταποιημένην μορφήν — προσφέρουν μόνιμον πηγὴν καὶ ἀσφαλῆ ἐγγύησιν διὰ τὴν διατροφήν τοῦ πληθυσμοῦ της. Ὁ τουρισμὸς, ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία, τὰ διῶλιστήρια, οἱ ἄδηλοι πόροι κλπ. ὑπόκεινται εἰς περιουδικὰς καὶ ἐπωδύνους διαλείψεις, παρομοίας τῶν ὁποίων πολλάκις ἐγνώρισεν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ τὴν μακρὰν ἱστορίαν του. Ἡ ραγδαία συνεπῶς δημογραφικὴ ἀπογύμνωσις τῶν ἀγροτικῶν οἰκισμῶν, δὲν συντελεῖ εἰς τὴν διαμόρφωσιν καλλιτέρων προοπτικῶν διὰ τὸ μέλλον τῆς χώρας μας.

Ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ὁ ἀστικός πληθυσμὸς (πόλεις ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων) ἐδιπλασιάσθη κατὰ τὴν τελευταίαν 30ετίαν, ἀνταποκρινόμενος οὕτως εἰπεῖν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς δευτερογενοῦς καὶ τριτογενοῦς μορφῆς παραγωγῆς. Συνήθως ὁμως παρορᾶται τὸ ἕτερον σκέλος τῆς ἐξισώσεως καὶ συγκεκριμένως, ἡ τύχη τῶν κάτω τῶν 10.000 κατοίκων οἰκισμῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἀνέρχεται εἰς 6.500 περίπου. Καὶ τούτων ὁ πληθυσμὸς ἠξάνετο βραδέως μὲν ἀλλὰ σταθερῶς κατὰ τὰ 130 ἀπὸ τῆς ἀπελευθέρωσεως ἔτη, ἀλλὰ μόνον μέχρι τὸ 1960, ὅταν ὁ ἀγροτικός πληθυσμὸς ἤρχισε συρρικνούμενος μὲ γοργὸν ρυθμὸν. Μεταξὺ τῶν ἀπογραφῶν 1961 καὶ 1971 αἱ ὀλίγα πόλεις ἐκέρδισαν 566.000 νέους ἀστούς, ἀλλ' αἱ κομποπόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Ἑλλάδος ἔχασαν 660.000 ἀπὸ τοὺς πρῶην κατοίκους των. Ὅτι ἐν τῇ πραγματικότητι συνέβη εἶναι ἡ τεραστία διόγκωσις τῆς ὑδροκεφαλικῆς Πρωτεύουσῆς, ὅπου συνεκεντρώθησαν ἄνω τῶν 2,5 ἑκτμ. Ἑλλήνων, ἦτοι 30% περίπου τοῦ συνόλου πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Ἡ Περιφέρεια Πρωτεύουσῆς καὶ ἡ Θεσσαλονικὴ, αἱ Πάτριαι καὶ ὀλίγα ἀκόμη μεγάλα πόλεις, ἀπερρόφησαν κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν δεκαετίαν, ὄχι μόνον τὸ μικρὸν ἐκ τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ πλεόνασμα, ἀλλὰ καὶ σημαντικὸν τμῆμα τοῦ γηγενοῦς ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Ὅλαι σχεδὸν αἱ ἐπαρχίαι τῆς Ἑλλάδος ἔχασαν ἀντὶ τὴν κερδίσουσιν πληθυσμὸν μεταξὺ τῶν ἀπογραφῶν 1961 καὶ 1971, τὸ ρεῦμα δὲ τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας πρὸς τὴν Πρωτεύουσιν ἢ τὸ ἐξωτερικόν, φαίνεται ὅτι διογκώθη ἐπικινδύνως κατὰ τὰ τελευταῖα ὀλίγα ἔτη τῆς ὑπ' ὄψιν δεκαετίας. Τὸ διογκώθη ἐπικινδύνως κατὰ τὰ τελευταῖα ὀλίγα ἔτη τῆς ὑπ' ὄψιν πληθυσμοῦ — θέτει ἤδη τὸ ἀμείλικτον ἐρώτημα: ἐὰν δηλαδὴ ὁ πληθυσμὸς πολλῶν περιοχῶν τῆς ὄρεινης καὶ νησιωτικῆς Ἑλλάδος θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιζῆσιν, ἢ μήπως τεῖνει πρὸς ἐξαφάνισιν ἐντὸς τῆς τρεχούσης ἢ τῆς ἐπομένης γενεᾶς;

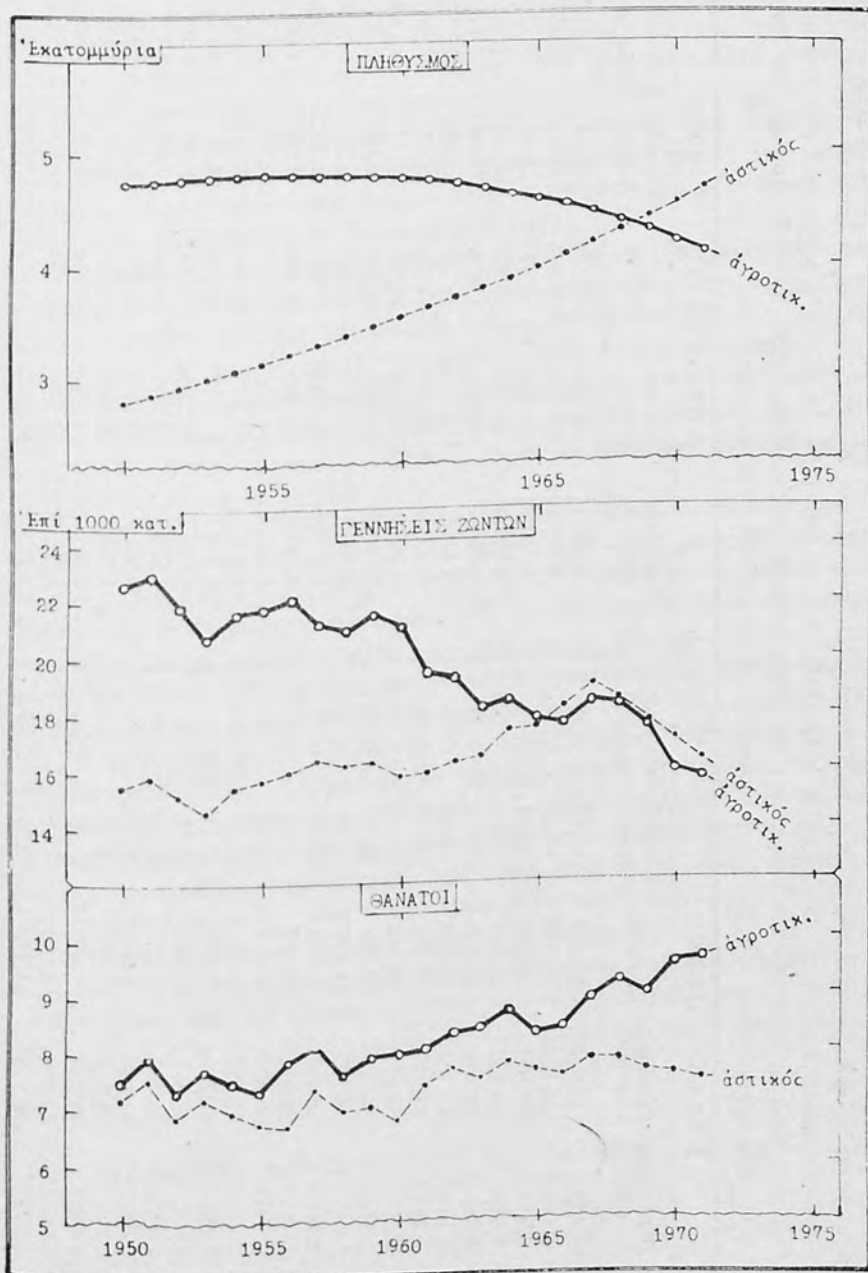
(2) Ὁ βαθμὸς γηράνσεως τοῦ πληθυσμοῦ, γνωστὸς ἀπὸ τὴν ἀπογραφήν 1961, δὲν ἐμελετήθη ἀκόμη διὰ τὸ ἔτος 1971, διότι τὰ λεπτομερῆ στοιχεῖα τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὴν καθ' ἡλικίαν καὶ φύλον σύνθεσιν αὐτοῦ,

εύρισκονται εισέτι υπό έπεξεργασίαν εις τό μηχανογραφικόν συγκρότημα τής Έθνικης Στατιστικής Υπηρεσίας. Εις τό σύνολον του πληθυσμού ύπήρχον, επί 100 άνθρώπων, 4 υπερήλικες (65 έτων και άνω) κατά τό 1900, 6 κατά τό 1940, 8 κατά τό 1961 και 11,15 κατά την άπογραφήν του 1971.

Τεκμηριούται ούτως ή πρόσφατος επιτάχυνσις τής ροπής γηράνσεως του πληθυσμού ή όποία εάν προχωρήση περισσότερον, θα θέση εν άμφιβόλω την δυνατότητα συνεχίσεως του ρυθμού αναπτύξεως τής χώρας και έμμέσως, την επιβίωσιν του Κράτους τουλάχιστον υπό την παρούσαν δημο-πολιτικήν μορφήν.

Κατά την άπογραφήν 1961, όταν ό εν τω συνόλω βαθμός γηράνσεως του πληθυσμού δέν προυκάλει άκόμη σοβαράς άνησυχίας, 55 εκ των 149 έπαρχιών τής Έπικρατείας είχαν ήδη εισέλθει εις τό στάδιον τής γηράνσεως, με 10 έως 19 υπερήλικας επί 100 ανθρώπων πάσης ηλικίας. Έξ άλλου, εις πολλές έπαρχίας (41), τό πρόβλημα τής λειψανδρίας παρουσιάζετο υπό όξειαν μορφήν, με μόνον 60 έως 80 άρρενας επί 100 θηλέων, κατά την ηλικίαν τής αναπαραγωγής μεταξύ 15 και 45 έτων. Αμφότεραι αί ως άνω καταστάσεις έπηρεάζουν δυσμενώς, τόσον την γονιμότητα όσον και την θνησιμότητα του πληθυσμού. Η σπάνις π.χ. νεαρών άνδρών εν σχέσει προς τάς ύποψηφίας νύμφας, μειώνει τον άριθμόν των κατ' έτος συναπτομένων γάμων και ή άπουσία των άρρένων συζύγων περιορίζει τον άριθμόν των γεννωμένων τέκνων. Από τό άλλο μέρος, ή σχετικώς μεγάλη αναλογία των άνω των 65 έτων ανθρώπων, επιβαρύνει μοιραίως την γενικήν θνησιμότητα, ή όποία άνέρχεται παρ' ήμιν βραδέως μεν αλλά σταθερώς με την πάροδον των έτων. Μέχρις ότου δε δημοσιευθούν τά αναλυτικά εκ τής άπογραφής 1971 άποτελέσματα, έμμεσοι ένδειξεις περι τής συνεχιζομένης βιολογικής έξαρρώσεως του άγροτικού πληθυσμού, άνευρίσκονται εις την πορείαν των κατ' έτος σημειουμένων γεννήσεων και θανάτων, όπως δημοσιεύονται αναλυτικώς και με πάσαν λεπτομέρειαν από του έτους 1956 και έφεξής.

(3). Αί εις την μονάδα του χρόνου σημειούμεναι γεννήσεις και θάνατοι, προϊόν του βιολογικού κυκλώματος: άναπαραγωγή και φθορά των πληθυσμών, προσδιορίζουν με άρκετήν ακρίβειαν την έκάστοτε δημογραφικήν εύρωστίαν και τάς μελλοντικάς τάσεις ενός λαού. Έάν παροραθούν προς στιγμήν αί τυχόν ένυπάρχουσαι μακροχρόνιαι ροπαί, τότε ό άριθμός των κατ' έτος γεννήσεων και θανάτων άποτελεί συνάρτησιν του μεγέθους του πληθυσμού έντός του όποιου λαμβάνουν χώραν. Και επί του προκειμένου, τόσον ό άριθμός των γεννήσεων όσον και εκείνος των θανάτων γίνεται κατ' έτος μεγαλύτερος εις τάς μεγάλας πόλεις, άλλ' έλαττοῦται συνεχώς εις τον (κάτω των 10.000 κατοίκων) άγροτικόν πληθυσμόν. Κατά την άρχήν τής περιόδου (1956) έγεννήθησαν 53.000 περίπου βρέφη εις τά όλίγα αστικά κέντρα και 110.000 εις την μυριάδα περίπου των κωμοπόλεων και χωριών τής χώρας. Δεκαπέντε όμως έτη άργότερα (1970), ή κατάσταση έχει άνατραπή με 78.000 γεννήσεις εις τά πρώτα αλλά μόνον 68.000 εις τά δεύτερα. Όταν οί άριθμοί των κατ' έτος γεννήσεων και θανάτων αναλογίζονται επί 1000 κατοίκων, ή μακροχρόνιος εξέλιξις των δεικτών τούτων προσλαμβάνει δραματικήν όντως όψιν. Η γεννητικότητα π.χ. τής υπαίθρου χώρας έπεσε από 23 περίπου γεννήσεις

Σχ.1.-Πληθυσμός (έκατμ), Γεννήσεις και θάνατοι επί 1000 κατ. εις τας πόλεις και, τους κάτω των 10.000 κατ. οικισμούς της Ελλάδος. 1950-1971.

Π Ι Ν Α Κ Ι

Πληθυσμός (εις χιλιάδας), γεννήσεις ζώντων και θάνατοι, εις τὰς Πόλεις (άστικόν) και τούς κάτω τών 10.000 κατοίκων Οίκισμους (άγροτικόν) τῆς Ἑλλάδος 1950 - 1971. Διά τὰ ἔτη 1950 - 55 και 1971 ὁ χωρισμός τών γεννήσεων και τών θανάτων ἐγένετο κατά προέκτασιν τών παρατηρήσεων τῆς περιόδου 1956 - 1970. Οἱ ἀριθμοὶ τών θανάτων περιλαμβάνουσι και τούς (καθ' ὑπολογισμὸν) μὴ δηλωθέντας θανάτους νεογνῶν.

Ἔτος	Α Σ Τ Ι Κ Ο Σ (10.000 +)				Α Γ Ρ Ο Τ Ι Κ Ο Σ (< 10.000)				
	Πληθυσμὸς (000)	Γεννήσεις ζώντων	Θάνατοι	Ἐπὶ 1000 κατοίκων Γεννήσεις	Θάνατοι	Πληθυσμὸς (000)	Γεννήσεις ζώντων	Θάνατοι	Ἐπὶ 1000 κατοίκων Γεννήσεις
1950	2.825,9	43.829	20.273	15,51	7,17	4.740,1	107.305	35.576	22,64
51	2.886,5	45.834	21.778	15,88	7,54	4.759,9	109.588	37.871	23,02
52	2.952,6	45.011	20.296	15,24	6,87	4.780,7	104.626	34.977	21,89
53	3.019,7	44.237	21.671	14,65	7,18	4.797,4	99.528	36.931	20,75
54	3.086,3	47.770	21.436	15,48	6,95	4.807,1	104.122	35.986	21,66
1955	3.154,3	49.704	21.249	15,76	6,74	4.811,2	104.559	35.203	21,73
56	3.223,6	51.732	21.478	16,05	6,66	4.807,4	106.471	37.726	22,15
57	3.296,0	54.111	24.218	16,42	7,35	4.800,2	101.829	38.949	21,21
58	3.376,3	54.702	23.449	16,20	6,95	4.796,8	100.657	36.386	20,98
59	3.463,5	56.775	24.436	16,39	7,06	4.794,7	103.424	37.932	21,57
1960	3.547,5	56.197	24.039	15,84	6,78	4.779,9	101.042	37.981	21,14
61	3.636,4	57.950	26.855	15,94	7,39	4.761,7	92.766	38.359	19,48
62	3.720,6	60.802	28.613	16,34	7,69	4.727,6	91.356	39.320	19,32
63	3.801,4	62.872	28.481	16,54	7,49	4.678,2	85.377	39.363	18,25
64	3.886,7	67.751	30.290	17,43	7,79	4.623,7	85.358	40.349	18,46
1965	3.981,0	69.863	30.449	17,55	7,65	4.569,3	81.585	37.914	17,86
66	4.092,4	74.709	30.865	18,26	7,54	4.521,3	79.904	38.060	17,67
67	4.209,8	80.328	33.063	19,08	7,85	4.466,3	82.511	39.875	18,47
68	4.314,7	79.752	33.796	18,48	7,83	4.386,1	80.586	40.433	18,37
69	4.430,1	78.348	33.850	17,68	7,64	4.302,7	75.729	38.774	17,60
1970	4.547,1	77.580	34.532	17,06	7,59	4.205,7	67.348	40.149	16,01
71	4.672,7	76.570	34.978	16,39	7,49	4.102,3	64.650	39.412	15,76

- αναλφαβητισμός και ὁ βαθμός μορφώσεως τοῦ μέσου ἀνθρώπου,
- φυσικά χαρίσματα (ταλέντα) καὶ χρήσιμοι ἐμπειρίαι,
- ἰσονομία, ἐλευθερία καὶ ἀνεμπόδιστος ἀνάπτυξις τῆς μεταξύ τῶν ἀνθρώπων ἀμίλλης καί,
- κοινωνική συμπεριφορά, ἰδία ὡς πρὸς τὴν ἐνθάρρυνσιν καὶ χρησιμοποίησιν τῶν καλλιτέρων ἐκάστοτε ἀνθρωπίνων κεφαλαίων διὰ τὸ καλὸν τοῦ συνόλου.

Δὲν χρειάζεται βεβαίως μεγάλη προσπάθεια διὰ νὰ καταδειχθῇ ὅτι δὲν εἴμεθα ὁ περιούσιος λαὸς τῆς οἰκουμένης — ὅπως αὐταρέσκως διατείνονται μερικοὶ — ἀλλ' ὅτι εὐρισκόμεθα κάπου εἰς τὸ μέσον τῆς κλίμακος, μὲ μερικοὺς λαοὺς καλλιτέρους καὶ πολλοὺς ἄλλους εἰς σημαντικῶς χειροτέραν ἀπὸ ἡμᾶς μοῖραν. Συγκεκριμένως εἰς τὸ ζήτημα τῆς δημοσίας υγείας, ὑστεροῦμεν ἀκόμη ὀφθαλμοφανῶς, μὲ πρόχειρον παράδειγμα τὴν σχετικῶς ὑψηλὴν βρεφικὴν καὶ παιδικὴν θνησιμότητα, ἢ ὅποια εἰς τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν εἶναι κατὰ ἓν τρίτον μεγαλύτερα ἐκείνης τῶν πόλεων. Ἐὰν ἡ προσπάθεια τῆς Πολιτείας διωχευέτο ἐξ ἴσου μεταξύ νοσηλείας καὶ προλήψεως, μὲ κατάλληλον φυσικὰ ἐπάνδρωσιν ἀμφοτέρων τῶν κλάδων, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο σημαντικῶς καλλίτερον. Ἡ καλῶς ἐφαρμοζομένη πρόληψις τῶν νόσων περιορίζει, ὡς γνωστὸν, ὄχι μόνον τὴν ἄκαιρον θνησιμότητα ἀλλὰ καὶ τὴν πληθωρικὴν σήμερον νοσηρότητα, ἢ περικοπὴ τῆς ὁποίας θὰ ἀπλευθέρωνε κεφάλαια διὰ τὴν περαιτέρω ἐνίσχυσιν τῆς προληπτικῆς ἰατρικῆς καὶ τὴν πληρεστέραν ἐξυγίανσιν τοῦ ἀνθρωπίνου περιβάλλοντος.

Ὑστεροῦμεν καὶ εἰς τὸν τομέα τῆς μορφώσεως τοῦ πληθυσμοῦ, μὲ ζωντανὸν ἀκόμη τὸ ἀπολίθωμα τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, δηλαδὴ τὸν ἀναλφαβητισμόν, ἀφοῦ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1961 ἐμετρήθησαν 1,2 ἑκατομμύρια παντελῶς ἀγράμματοι καὶ ἕτερα δύο ἑκατομμύρια ἡμιμαθεῖς ἢ λειτουργικῶς ἀγράμματοι ἄνθρωποι. Ἀκόμη καὶ μεταξύ τῶν νέων ἡλικίας 15 ἕως 30 ἐτῶν, εὐρέθησαν τότε 153.000 ἀγράμματοι καὶ 484.000 ἡμιμαθεῖς, στερούμενοι ἀπολυτηρίου τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Δὲν ἐδημοσιεύθησαν ἀκόμη τὰ εὐρήματα τῆς τελευταίας (1971) ἀπογραφῆς τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς θὰ παρουσιάζουν βελτίωσιν, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀπάλειψιν τοῦ κακοῦ διότι ἡ ἐκπαίδευσις μόνον μακροπροθέσμως ἀποδίδει τοὺς καρπούς της. Ἀσχολούμεθα βλέπετε περισσότερο μὲ τὰ Πανεπιστήμια, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ δὲν λειτουργοῦν ὅπως ἔπρεπε, καὶ παραβλέπομεν ἐν ἀπὸ τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὑπὸ πάντων δηλαδὴ ἀπόκτησιν τουλάχιστον ἐξαετοῦς ἢ ὀκταετοῦς σχολικῆς φοιτήσεως μερίμνη τῆς κοινωνίας.

Διὰ τὰ ἐπόμενα τρία χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα συμβάλλουν εἰς τὴν καλλιτέραν ποιότητα τοῦ πληθυσμοῦ, δὲν ὑπάρχουν ποσοτικὰ στοιχεῖα. Διάχυτος ὅμως εἶναι ἡ ἐντύπωσις ὅτι γεννῶνται καὶ ἐδῶ ἄτομα μὲ ἐξαιρετικὴν ἰδιοφυῖαν καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀποκτοῦν σπανίας ἢ πολυτίμους διὰ τὴν πρὸσδοκὸν τοῦ συνόλου ἐμπειρίας. Τὰ ὀλίγα ἐπὶ τοῦ προκειμένου γνωστὰ παραδείγματα ἀναφέρονται εἰς ἐπιστήμονας ἢ καλλιτέχνας ἢ ἐπιχειρησιακοὺς μεγιστάνας ἑλληνικῆς καταγωγῆς, οἱ ὁποῖοι διαπρέπουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Δύο ἀπορίαι

γεννῶνται ἐπὶ τοῦ προκειμένου: Ἐναγνωρίζονται ἄραγε ἐγκαίρως τὰ ὀλίγα αὐτὰ προνομιούχα πλάσματα καὶ λαμβάνουν πάντοτε τὴν ἀναγκαίαν ἐνθάρρυνσιν ἢ βοήθειαν διὰ τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῶν σπανίων ἱκανοτήτων τῶν; Καὶ διατὶ καταλήγουν πολλάκις εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ δὲν προσφέρουν τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας τῶν εἰς τὴν πατρίδα, ὅπου ὑφίστανται ἀγεφύρωτοι ἀκόμη ἀνάγκαι; Ἡ ἀπάντησις ὡς εὐκόλως ἐννοουμένη παραλείπεται.

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἄς διερωτηθῶμεν: ἐὰν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ταπεινῆς ἢ ὑψηλῆς καταγωγῆς, ἔχωμεν τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἰδίας ἐναντι τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ὑποχρεώσεις; Ἐὰν διαγωνιζώμεθα ἐπὶ ἴσοις ὄροις διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης μας; Ἐὰν ὑποχωροῦμεν ἐνώπιον μιᾶς προφανῶς καλλιτέρας ὑποψηφιότητος καὶ δὲν καταπνίγωμεν τὴν ἀξίαν τῶν ἄλλων διὰ νὰ προβάλλωμεν τὴν ἰδικὴν μας παρουσίαν; Ἀσφαλῶς ἡ εὐαγγελικὴ κοινωνία τοῦ νὰ χαίρωμεν διὰ τὰς ἐπιτυχίας τῶν ἄλλων καὶ νὰ βοηθῶμεν τὸν πλησίον, ἀκόμη καὶ ὅταν βλέπωμεν ὅτι θὰ μᾶς ὑποσκελίση μὲ τὴν ἀξίαν του, δὲν ἔχει ἀκόμη ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες φαίνεται ὅτι πιστεύομεν κάπως περισσότερον τοῦ δέοντος εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καὶ προωθοῦμεν τὸ συμφέρον μας, ἔστω καὶ ὅταν πρόκειται νὰ συντριβοῦν ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλοι ἱκανώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς καὶ περισσότερον χρήσιμοι διὰ τὴν πρόοδον τοῦ τόπου μας.

Υ. Προτάσεις καὶ συμπεράσματα

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ κύριον θέμα. Ἡ διαπιστωθεῖσα δημογραφικὴ ὑποτονία συνίσταται πρῶτον, εἰς τὴν διαρκῶς μειουμένην γεννητικότητα καὶ τὴν ἀναστολὴν περίπου τῆς περαιτέρω αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ δεύτερον, τὴν ἀπειλουμένην κατάρρευσιν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ἢ δημογραφικὴ γήρανσις τοῦ ὁποίου προκαλεῖ δικαιολογημένας ἀνησυχίας. Ὡς ἐκλυτικὰ τῆς καταστάσεως αὐτῆς αἰτία ἐμνημονεύθησαν: ἡ κατάχρησις τῶν ἀμβλώσεων, διὰ τὸ πρῶτον καὶ ἡ τροπὴ τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἢ τὴν ἐξωτερικὴν μετανάστευσιν, διὰ τὸ δεύτερον.

Προφανῶς, ἀπλαῖ ἢ πρόχειροι λύσεις δὲν πρόκειται ν' ἀποδώσουν μόνιμα ἀποτελέσματα. Ἡ αὐστηρὰ π.χ. ἐφαρμογὴ τῆς κατὰ τῶν ἐκτρώσεων νομοθεσίας, θὰ διανοίξῃ πιθανῶς ἄλλας ὁδοὺς διὰ τὴν ἀποφυγὴν τῶν ἀνεπιθυμητῶν κηύσεων. Ἐξ ἄλλου, τὰ εἰς τοὺς πολυτέκνους παρεχόμενα χρηματικὰ ἐπιδόματα, ἀποτελοῦν μὲν μορφήν κοινωνικῆς μερίμνης ἀλλ' οὐδόλως ἐπηρεάζουν τὴν συμπεριφορὰν τῶν νεαρῶν γονέων, οἱ ὅποιοι προτιμοῦν τὴν ὀλιγομελῆ οἰκογένειαν μὲ δύο ἢ τὸ πολὺ τρία ἐν συνόλῳ τέκνα. Τέλος, ἡ παρεμβολὴ νομικῶν κωλυμάτων διὰ τὴν παρεμπόδισιν τῆς μεταναστεύσεως πρὸς τὰς μεγάλας πόλεις ἢ τὸ ἐξωτερικόν, ἀποτελεῖ παραβίασιν τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας καὶ ἔμμεσον καταναγκασμὸν εἰς μίαν ἄχαρι καὶ πτωχὴν διαβίωσιν.

Τὸ μέγεθος καὶ ἡ σοβαρότης τοῦ προβλήματος ἀπαιτεῖ ἐξ ἴσου σοβαρὰς καὶ ἐμπεριστατωμένας λύσεις. Πρὸ δέκα καὶ πλέον ἐτῶν ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη διαμορ-

φώσεως μιᾶς Ἐθνικῆς Δημογραφικῆς Πολιτικῆς, πρὸς ποδὴ γέτησιν τῶν δημογραφικῶν ροπῶν καὶ τὴν παροχέτευσιν αὐτῶν πρὸς μίαν ὑγιῆ μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Τότε ὑπῆρχεν ἄνεσις χρόνου καὶ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως ὑπῆρχον δύο ἰσχυρὰ συμβουλευτικὰ ὄργανα, ἡ προσφάτως ἐκσυγχρονισθεῖσα Ἐθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ Πανεπιστημιακὸν Κέντρον Βιομετρικῶν καὶ Δημογραφικῶν Ἐρευνῶν. Βάσει τοῦ συνεχῶς συλλεγομένου στατιστικοῦ ὕλικου καὶ τῶν ἐκ τῶν σχετικῶν ἐρευνῶν ἀναλυτικῶν πορισμάτων, τὸ Κράτος θὰ ἠδύνατο νὰ χαράξῃ τὰς κεντρικὰς γραμμὰς μιᾶς μακροχρονίου δημογραφικῆς πολιτικῆς, νὰ ἀνακαινίσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀναχρονιστικὴν νομοθεσίαν καὶ μέσῳ τῶν κατὰ τόπους ὀργάνων του καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Ἰατρικοῦ σώματος τῆς χώρας, νὰ γίνῃ σύμβουλος καὶ συμπαραστάτης τῶν μελλονύμφων καὶ τῶν νεαρῶν ζευγῶν, κατὰ τὴν ἀνθρωποπλαστικὴν ἀλλὰ καὶ κρίσιμον περίοδον τῆς τεκνογονίας. Θὰ παρεμερίζετο οὕτως ἡ κοινωνικὴ πληγὴ τῶν παρανόμων ἐκτρώσεων καὶ αἱ κατ' ἔτος γεννήσεις ζώντων θὰ προωθοῦντο εἰς ἐλαφρῶς ὑψηλότερον ἐπίπεδον ἢ τουλάχιστον θὰ ἀπεφεύγετο ἢ μετέπειτα σημειωθεῖσα σημαντικὴ αὐτῶν κάμψις.

Μὲ τὴν ἰδίαν τακτικὴν καὶ τὴν δημιουργίαν εἰς τὰ ἀνὰ τὴν χώραν ἐπαρχιακὰ κέντρα τῶν καταλλήλων κινήτρων ἑλξεως, θὰ ἐμειοῦτο ἀσφαλῶς τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα, ἡ βασικὴ αἰτία τοῦ ὁποίου παραμένει ὅπως πάντοτε, ἡ ἀπώθησις τοῦ πλεόν ζωντανοῦ τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ, ἐπεὶ δὲν ὑπάρχουν ἐπιτοπίως εὐκαιρίαι διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν κατοίκων.

Σήμερον, καὶ παρὰ τὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ὀλίγα ἔτη σημαντικὴν ἐπιδείνωσιν τοῦ δημογραφικοῦ μας προβλήματος, ἡ ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀνάληψις παρομοίας δράσεως, καθίσταται ἴσως περισσότερον ἐπιτακτικὴ. Διελύθη ἀτυχῶς ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Κέντρον Δημογραφικῶν Ἐρευνῶν, παρὰ τὴν λαμπρὰν ἐπὶ τοῦ ἔθνικοῦ καὶ τοῦ διεθνοῦς ἐπιπέδου ἀπόδοσίν του, ἀλλὰ παραμένει ἡ ἐξ ἴσου λαμπρὰ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς χώρας, μὲ τὴν δυνατότητα ἰδρύσεως εἰς τοὺς κόλπους τῆς μιᾶς ὀλιγομελοῦς ἐρευνητικῆς ὁμάδος, διὰ τὴν συνεχῆ ἀνάλυσιν καὶ τὴν δυναμικὴν ἀξιολόγησιν τῶν σημειουμένων δημογραφικῶν ροπῶν. Μία ἐπὶ ὕγιων βάσεων στηριζομένη Ἐθνικὴ Δημογραφικὴ Πολιτικὴ, θὰ δυνηθῆ ἀσφαλῶς νὰ τονώσῃ τὴν ἀναιμικὴν σήμερον βιολογικὴν ἐξέλιξιν τοῦ πληθυσμοῦ μας καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰσαεὶ τὴν παρουσίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὸ προσκῆνιον τοῦ παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος, ἐπὶ τέσσαρας περίπου συναπτὰς χιλιετίαις.